

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institute) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการของสังคม โดยการให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคม (สมบุญ วรรณภาพ, 2521:6-8) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้การศึกษาก่อนวัยที่พร้อมจะเรียนรู้และซึมซับพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคม (โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ, 2533:181-191) โรงเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการพัฒนาคนให้เกิดความตระหนักในเรื่องต่างๆ ของสังคม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี การดำเนินชีวิต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรที่ทุกคนกำลังเผชิญปัญหาอยู่ในปัจจุบัน อาทิ ปัญหาการลดปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิต ปัญหาการเสื่อมสภาพของทรัพยากรอันเนื่องมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการใช้ และการเกิดสารพิษที่ทำลายสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ได้มีการตื่นตัวและหันมาให้ความสนใจกับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาคนให้พร้อมที่จะเผชิญกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมในขนาดมากขึ้น ดังแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระยะที่ 8 ที่ได้กล่าวถึงการรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืนและสมดุลไว้เป็นข้อหนึ่งด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 74) ส่วนการที่จะสร้างความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้อย่างยั่งยืนที่สุด จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยวิธีการที่จะทำให้เกิดการต่อเนื่องและสมบูรณ์ที่สุดก็คือ การนำเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาบูรณาการเข้าไว้ในทุกส่วนของโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ นอกจากนี้การที่จะทำให้การบูรณาการสำเร็จได้นั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งก็คือ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งมีภารกิจสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน ให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายและจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

หากแต่การบริหารโรงเรียนของไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่ยังคงบริหารแบบแยกส่วน อันเนื่องมาจากการมองสภาพปัญหาต่างๆยังไม่เป็นระบบ ขาดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับการดำเนินชีวิตจริงได้ ประกอบกับการสร้างความตระหนักและการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างถาวรนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง และควรกระทำในลักษณะของการผสมผสานให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ แต่ในความเป็นจริงมักจะปฏิบัติกันแต่เพียงภายในโรงเรียน และภายในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้นมิได้มีการจัดให้เกิดความต่อเนื่อง และขาดการควบคุมให้เกิดผลที่ตั้งไว้อย่างจริงจัง ดังงานวิจัยของ สุดา ประยงค์พันธ์ (2539 : 97-114) ที่พบว่า โรงเรียนมีการจัดโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตลอดปีไม่น้อยกว่า 50 โครงการ และมีนโยบายที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ มีการจัดทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน หากแต่ยังคงประสบปัญหาในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ และการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ประกอบกับบุคลากรยังคงขาดความรู้ความเข้าใจ จึงน่าจะเป็นเหตุให้ขาดการประสานงานและการรับรู้ร่วมมือกันทั้งโรงเรียน เป็นแต่เพียงการจัดโครงการต่างๆ ภายในโรงเรียนที่มีกำหนดระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น แต่ยังไม่ได้นำมาบูรณาการเข้าในหลักสูตร การเรียนการสอน และงานด้านอื่นๆ ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องเป็นระบบ แม้จะมีการนำเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาบูรณาการไว้ในหลักสูตร ก็เป็นการบูรณาการไว้ในรายวิชาหนึ่งวิชาใดเท่านั้น ดังงานวิจัยของ อรพร ยามไสภา (2532 : 172-183) พบว่า การดัดแปลงหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาไปใช้ใน โรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่จัดให้มีการใช้เอกสารหลักสูตรสำหรับกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอย่างเดียว การสอนส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย โดยใช้สื่อที่เป็นแบบเรียนมากที่สุด ส่วนการวัดผลการเรียนนั้นเป็นการทดสอบข้อเขียนมากที่สุด ทำให้เกิดผลต่อการสร้างความเข้าใจและปลูกฝังให้เกิดเจตคติที่ดีและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้เรียนระดับประถมศึกษา (6-12 ปี) ได้น้อยมาก

แม้ว่าโรงเรียนจะนำวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาไปบูรณาการไว้ในงานวิชาการมากขึ้น ทั้งยังได้กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีการบริหารและการประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่แจ้งให้รับทราบอย่างเป็นทางการแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบว่าโรงเรียนยังคงประสบปัญหาในการประชาสัมพันธ์ และการนิเทศติดตามที่ขาดความต่อเนื่องและจริงจัง (สุดา ประยงค์พันธ์, 2539 : 97-114) ประกอบกับบุคลากรในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาหลายแห่งยังขาดความรู้ความเข้าใจอยู่มาก (สกุลพร ทองไพจิตร, 2540 : 121-137) โดยส่วนใหญ่มีความต้องการในการแก้ปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน (เขาวลัษณ์ พลอยแดง,

2540 :154-175) ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากปัญหาในเรื่องของงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมบางส่วน อีกทั้งขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ และการประสานงานยังไม่เป็นระบบ (เสาวนิจ ทองมูล, 2537 :116-123)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการโรงเรียนที่ยังไม่เป็นระบบ และการกำหนดเป้าหมายหรือนโยบายของโรงเรียนที่อาจหลงลืมหรือมิได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นอย่างยิ่งของการปฏิบัติภารกิจทางการบริหารที่จะทำให้โรงเรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น
2. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณเท่านั้น

3. การวิจัยครั้งนี้จะใช้กรอบแนวคิดของ Kast และ Rosenzweig (1988 : 401-405) เป็นกรอบในการวิจัย คือ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การจัดองค์กร การดำเนินการ และการควบคุม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพการกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การจัดองค์กร การดำเนินการ และการควบคุมของผู้บริหาร และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การกำหนดจุดมุ่งหมาย หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายทั่วไป ตลอดจนเป้าหมายเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การวางแผน หมายถึง การกำหนดแผนงาน โครงการ ตลอดจนวิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การจัดสรรทรัพยากร หมายถึง การเตรียมและการใช้ทรัพยากรบุคคล วัสดุ/อุปกรณ์ งบประมาณ/การเงิน และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การจัดองค์กร หมายถึง การกำหนดสายงานที่มีการประสานสัมพันธ์กัน การแบ่งงาน ตลอดจนการกำหนดความสัมพันธ์ของกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การดำเนินการ หมายถึง การอำนวยการ การเป็นผู้นำ ตลอดจนการจูงใจเพื่อให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย

การควบคุม หมายถึง การวัดและการประเมินผล ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขแผนและการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และพลังงานต่างๆ ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในการดำเนินชีวิตได้อย่างประหยัด เกิดประโยชน์คุ้มค่า และสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการศึกษา

กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญศึกษา ในเขต
กรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารที่รับผิดชอบงานอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญ
ศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ

บุคลากรที่รับผิดชอบงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง ครูที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ที่
รับผิดชอบงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา

ครูหัวหน้าระดับชั้น หมายถึง ครูที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าระดับชั้น ในโรงเรียน
ประถมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการกำหนดแนวนโยบายในการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. ได้ข้อมูลที่จะประยุกต์ใช้ในการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ร่วมโครงการรุ่งอรุณ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
3. ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาในการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรที่รับผิดชอบงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และครูหัวหน้าระดับชั้น ในโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาส ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เข้าร่วมโครงการรวม 306 คน ได้แก่

ผู้บริหารโรงเรียน	62	คน
บุคลากรที่รับผิดชอบงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	31	คน
ครูหัวหน้าระดับชั้น	213	คน
รวม	306	คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 การบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (checklist) และปลายเปิด (open-ended)

ตอนที่ 3 ปัญหาในการบริหารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (checklist) และปลายเปิด (open-ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามทางไปรษณีย์ โดยส่งไปพร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนที่ออกให้โดยบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดย การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางประกอบการบรรยาย

ลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 บท ตามลำดับ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โครงการรณรงค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง ภาคผนวก และประวัติผู้วิจัย